

Azərbaycan–İran münasibətləri yeni hədəflər çevrəsinə daxil olur

*Son 20 ildə ümumi
ticarət 2,7 dəfə artıb*

Xəbər verildiyi kimi, İran Prezidenti Məsud Pezeşkian ölkəmizə səfəröncəsi Azərbaycan Dövlət Televiziyasına müsahibə verib. İranın dövlət başçısı hazırda iki ölkə arasında əməkdaşlıq sahələri baxımından heç bir məhdudiyyətin olmadığını vurğulayaraq bir çox sahələrlə yanaşı, ticarət, sənaye və müştərək əməkdaşlıq nöqtəyi-nəzərindən qarşılıqlı müsbət addımların atıla biləcəyini bildirib.

İran İslam Respublikası ölkəmizin vacib ticarət tərəfdaşlarından biridir. 2005-ci ildə iki ölkə arasında ümumi ticarət dövriyyəsinin həcmi 242 milyon 786,4 min ABŞ dolları təşkil etdiyi halda, ötən il bu göstərici 647,1 milyon dollara çatıb. Bu isə 2023-cü ilə nisbətən 159,7 milyon dolları və ya 32,8 faiz çoxdur. Ümumilikdə, 2024-cü ildə İran İslam Respublikası ilə ticarət dövriyyəsi Azərbaycanın ümumi ticarət dövriyyəsinin 1,3 faizi həcmində olub.

Hesabat ilində Azərbaycan İrana 14 milyon ABŞ dolları dəyərində məhsul ixrac edib. Ötən il ölkəmiz İrandan məhsul idxalını illik müqayisədə 160 milyon ABŞ dolları və ya 33,8 faiz artıraraq 633 milyon dollara çatdırıb. Cənub qonşumuzdan alınan məhsullar ölkəmizin ümumi idxalının 3,01 faizini təşkil edib.

(ardı 6-cı səhifədə)

Azərbaycan–İran münasibətləri yeni hədəflər çevrəsinə daxil olur

Bu tendensiya 2025-ci ilin ilk aylarından da davam edib. Dövlət Gömrük Komitəsinin məlumatına görə, cari ilin yanvar-mart aylarında Azərbaycanla İran İslam Respublikası arasında ticarət əməliyyatlarının həcmi 157,2 milyon dolları təşkil edib ki, bu da əvvəlki ilin eyni dövrü ilə müqayisədə müqayisədə 22,3 milyon dollar və ya 16,5 faiz çoxdur. Məlumatla əsasən, hesabat dövründə İran İslam Respublikası ilə ticarət dövriyyəsi Azərbaycanın ümumi ticarət dövriyyəsinin 1,30 faiz həcmində olub.

Bu ilin birinci rübündə Azərbaycandan İran İslam Respublikasına 4,9 milyon dollarlıq məhsul ixracı qeydə alınıb. Ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə bu sahədə 1,7 milyon dolları və ya 50,7 faizlik artım qeydə alınıb. Eyni zamanda, hesabat dövründə İrandan ölkəmizə 248,8 milyon dollar dəyərində idxal əməliyyatları icra olunub ki, bu da 2024-cü ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 20,6 milyon dollar və ya 15,7 faiz artım deməkdir.

Son illər ölkələrimiz beynəlxalq yükdaşımalar, nəqliyyat-logistika sahələrində də uğurla əməkdaşlıq edirlər. Şimal – Cənub Nəqliyyat Dəhlizi üzrə əməkdaşlıq əlaqələrinin genişlənməsi bu baxımdan diqqət çəkir. Artıq iki ölkə sözügedən dəhlizin infrastruktur imkanlarının artırılması ilə bağlı birgə fəaliyyətlərini xeyli artırıb. Elə İran Prezidenti məlum müsahibəsində bu məqama toxunaraq Astara – Astara, eləcə də Astara – Rəşt dəmir yolları ilə İran və Azərbaycan arasında ticarət əlaqələrinin perspektivlərindən bəhs edib. O, Azərbaycanın İranla Rusiya arasında qovuşdurucu rol oynaya biləcəyini vurğulayaraq deyib: “İnsanda ürək və damar həyatı əhəmiyyət kəsb etdiyi kimi, yollar da ictimaiyyətlər və cəmiyyətlər arasında əlaqə və həyat anlamını özündə əks etdirir. Biz quru yollarının təmin edilməsi və bərpası üçün layihələrimizi həyata keçirməkdəyik. Astara-Astara dəmir yolu layihəsi də davam etdirilir”.

Prezident deyib ki, Azərbaycan özü İran vasitəsilə Fars Körfəzinə daşımalar həyata keçirə bilər. Onun sözlərinə görə, İran hazırda bu sahədə öz üzərinə düşəni həyata keçirir və Prezident İlham Əliyev ilə görüşümüzdə də bu sahənin daha da sadələşdirilməsi üçün layihələrin reallaşdırılması üzrə danışıqlar olacaq.

İran üzərindən Azərbaycanın əsas hissəsi ilə Naxçıvan arasında əlaqənin təmin edilməsi üzrə işlərin davam etdirildiyini bildirən prezident ölkəsinin Naxçıvanla quru əlaqənin təmin edilməsi üçün təşəbbüs göstərdiyini xatırladı. Hazırda bu layihənin çox sürətlə həyata keçirildiyini diqqətə çatdıran M. Pezeşkian İran ərazisi vasitəsilə Azərbaycanın əsas hissəsi ilə Naxçıvan arasında quru əlaqənin yaradıl-

masında heç bir problem olmayacağını bildirib: “Biz çalışırıq ki, bu yolu daha təhlükəsiz və daha sağlam şəkildə yekunlaşdıraraq. Yüksək səviyyəli mütəxəssislər layihəni dəyərləndiriblər. Ümid edirəm ki, bu layihə Azərbaycanın əsas hissəsi ilə Naxçıvan arasında əlaqəni təhlükəsiz şəkildə təmin edəcək, eyni zamanda, Azərbaycanla Təbriz, Ərdəbil və Qərbi Azərbaycan arasında əlaqələrə də töhfə verəcək”.

İrənin dövlət başçısı müsahibəsində iki ölkənin “yaşıl” enerji sahəsində qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq imkanlarından bəhs edərək Araz çayının “yaşıl” enerji istehsalı üçün son dərəcə münasib olduğunu vurğulayıb. “Orada bəndlər yaradılıb və bəziləri də hələ reallaşdırılır. Bu su bəndlərindən “yaşıl” enerji əldə etmək olar. Biz bu sahədə hər iki ölkə üçün qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq edə bilirik. Heç şübhəsiz ki, bu əməkdaşlıq günəş və külək enerjisi sahəsini də əhatə edə bilər. Bu da iki ölkə arasında müvafiq qurumların əməkdaşlığı çərçivəsində inkişaf edə bilər”, – deyə o əlavə edib.

Xatırladaq ki, orta q tarixə malik olan Azərbaycanla qonşu İran İslam Respublikası arasında diplomatik münasibətlər zəngin keçmişə malikdir. Din, mədəniyyət və mənəvi dəyərlər baxımından yaxınlıq iki ölkə arasında müxtəlif sahələrdə əlaqələrin inkişafı üçün geniş imkanlar vardır. Belə ki, 1991-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycan dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra iki dövlət arasında diplomatik münasibətlər sürətlə inkişaf etməyə başlayıb. Elə ölkəmizin müstəqilliyini tanıyan ilk dövlətlərdən biri də məhz cənub qonşumuz olub. 1991-ci il dekabrın 25-də Azərbaycan dövlət müstəqilliyini tanıdığını bəyan edən İran İslam Respublikası ölkəmizlə bir

çox sahələrdə əlaqələrin qurulmasına səy göstərib.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin Naxçıvan Muxtar Respublikasına rəhbərlik etdiyi illərdə Ermənistan tərəfindən blokada şəraitinə düşmüş bu diyarın üzləşdiyi çətinliklərin, qismən də olsa, aradan qaldırılması üçün İranla iqtisadi, humanitar və ticarət sahəsində əlaqələrin qurulmasına nail olunub. Bu baxımdan İrandan Azərbaycana qaz verilməsi, cənub qonşumuzun ərazisindən keçərək Naxçıvana gediş-gəliş məsələləri barədə əldə olunmuş razılaşmalar xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

Həmin dövrdə Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə İran İslam Respublikası arasında imzalanmış müxtəlif sahələrdə əməkdaşlığa dair 16 maddədən ibarət protokola əsasən, muxtar respublikanın kommunikasiya xətlərinin İran ərazisindən keçirilməsi, bir il ərzində qaz kəmərinin İran hökumətinin vəsaiti hesabına çəkilməsi, ayda 100 ton maye qazın, təqribən, 30 meqavat gücündə elektrik enerjisinin verilməsi kimi həyatı vacib məsələlər həll olunub. Bununla da, Ulu öndərin gərgin əməyi və diplomatik fəaliyyəti sayəsində Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ermənistan tərəfindən yaradılan nəqliyyat, enerji blokadası yarılib.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin Azərbaycanda yenidən hakimiyyətə gəlişindən sonra İranla münasibətlər yeni mərhələyə qədəm qoyub. 1993-cü ilin oktyabr ayında “Azərbaycan Respublikası ilə İran İslam Respublikası arasında dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin prinsipləri haqqında” 22 maddəlik memorandumla yanaşı, siyasi, ticarət, iqtisadi, elmi-texniki, mədəni və humanitar əlaqələrə dair 14 sənəd imzalanıb.

1994-cü ilin yayında Heydər Əliyevin başçılığı ilə Azərbaycan nümayəndə heyətinin İrana rəsmi səfəri çərçivəsində siyasi, iqtisadi, elmi-mədəni əməkdaşlığa dair 7 sənəd, o cümlədən Azərbaycanla İran arasında dostluq münasibətlərinin inkişafına dair 13 maddəlik bəyanata imza atılıb. Ümummili liderin hakimiyyətinin sonrakı illərində də iki ölkə arasında müxtəlif sahələrdə münasibətlərin, o cümlədən iqtisadi əlaqələrin inkişafına xüsusi diqqət yetirilib.

Ulu öndərin siyasi kursunu uğurla davam etdirən Prezident İlham Əliyev də cənub qonşumuzla müxtəlif istiqamətlərdə əlaqələrin möhkəmləndirilməsinə xüsusi önəm verib. Xatırladaq ki, 2004-cü ilin avqust ayında İranın dövlət başçısının ölkəmizə səfəri çərçivəsində iqtisadi, nəqliyyat, mədəniyyət, energetika və s. sahələrə dair mühüm sənədlər imzalanıb. Energetika və qaz sahəsinə aid olan mübadilə sazişləri, Naxçıvan Muxtar Respublikasının elektrik enerjisi və “mavi yanacaq”la təmin olunması bu baxımdan mühüm əhəmiyyət kəsb edib.

2005-ci il yanvarında isə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin İrana rəsmi səfəri ölkələrimiz arasında münasibətlərin daha da dərinləşdirilməsinə əlverişli imkanlar yaradıb. Sözügedən səfər çərçivəsində Araz çayının hidroenergetika potensialından birgə istifadə, mülki aviasiya sahəsində əməkdaşlığın inkişafı barədə sazişlər imzalanıb.

Həmin ilin sonlarında İranın yeni seçilmiş Prezidenti Mahmud Əhmədinəjadın İrandan Naxçıvana çəkilməsi qaz kəmərinin açılışında iştirak etmək üçün muxtar respublikaya səfəri çərçivəsində dövlət başçıları tərəfindən iki ölkə arasında enerji sahəsində əməkdaşlığa dair bəyannamə imzalanıb. Bu kəmərin istifadəyə verilməsi Naxçıvanda qaz problemini əsaslı şəkildə həll etməklə, ikitərəfli iqtisadi əməkdaşlığın müsbət nəticələrinin təzahürünə çevrilib.

2010-cu il noyabrın 17-də İran Prezidenti Mahmud Əhmədinəjadın növbəti dəfə Azərbaycana rəsmi səfəri çərçivəsində iki dövlət arasında enerji və nəqliyyat sahəsində Anlaşma Memorandumu və bir sıra digər sənədlər imzalanıb. Memorandumda nəqliyyat sektoru sahəsində Şimal– Cənub dəhlizinin qurulması və bu istiqamətdə əlavə tədbirlərin görülməsi nəzərdə tutulub, birgə elektrik güclərinin yaradılması məsələləri öz əksini tapıb.

İki ölkə arasında dövlət başçıları səviyyəsində qarşılıqlı səfərlər sonrakı illərdə

də davam edərək iqtisadi münasibətlərin möhkəmləndirilməsinə təkan verən bir çox mühüm sənədlərə imza atılıb. Buna misal olaraq Azərbaycan Respublikası Hökuməti və İran İslam Respublikası Hökuməti arasında “Ordubad” və “Marazad” Su Elektrik stansiyalarının tikintisi və istismarı haqqında Sazişi, “Azərbaycan Respublikası ilə İran İslam Respublikası arasında dostluq və əməkdaşlıq haqqında Birgə Bəyannamə”ni və digər sənədləri qeyd etmək olar. Ölkələrimiz arasında iqtisadi, ticarət və humanitar sahələr üzrə Dövlət Komissiyasının fəaliyyəti bərpa olunması, Bakıda və Tehrandə mütəmadi görüşlərin keçirilməsi qarşılıqlı investisiyalara, müştərək müəssisələrin yaradılmasına və ən başlıcası, iki ölkə arasında mal mübadiləsinin ciddi şəkildə artmasına təkan verib.

Bütün bunlarla yanaşı, ötən müddətdə Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə İran İslam Respublikası Hökuməti arasında gömrük məsələlərində qarşılıqlı inzi-bati yardım haqqında Saziş, Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə İran İslam Respublikası Hökuməti arasında baytarlıq və heyvan sağlamlığı sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş, Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə İran İslam Respublikası Hökuməti arasında elektrik enerjisinin satışı haqqında Çərçivə Sazişi və digər sənədlər imzalanıb.

Həmin sənədlər içərisində iki ölkənin dəmir yollarının birləşdirilməsi barədə əldə edilmiş razılaşma xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Bu addım Şimal – Cənub nəqliyyat dəhlizinin layihəsi çərçivəsində birgə əməkdaşlığa “yaşıl” işıq yandırır. Eyni zamanda, Azərbaycanın Şimal – Cənub nəqliyyat dəhlizi ilə yanaşı, Şərq – Qərb nəqliyyat dəhlizinin də əhəmiyyətli tranzit ölkəsi olması İrana öz məhsullarını bu marşrut vasitəsilə Avropa bazarına ixrac etmək imkanı yaradır.

2016-cı il aprelin 20-də Azərbaycan və İran dəmir yollarının əlaqələndirilməsi haqqında Hökumətlərarası Çərçivə Sazişinə uyğun olaraq, Astara çayı üzərində dəmir yolu körpüsünün və Neftçala Sənaye Zonasında birgə avtomobil istehsalı zavodunun, 2017-ci ilin yanvarında isə Pirallahı Sənaye Parkında Azərbaycan–İran birgə layihəsi olan əcazılıq zavodunun təməlinin qoyulması, eləcə də “Xudafərin”, “Qız Qalası”, “Ordubad” və “Marazad” sazişlərinin reallaşdırılması ölkələrimiz arasında nəqliyyat və enerji sahələrində uğurla əməkdaşlığa geniş imkanlar yaradır.

Heç şübhəsiz, İran prezidenti Məsud Pezeşkianın Azərbaycana səfəri çərçivəsində dövlət başçıları arasında keçirilmiş görüşlər, imzalanmış mühüm sənədlər ölkələrimiz arasında çoxtərəfli münasibətlərin daha da möhkəmlənməsinə təkan verəcək.

Mirbəğır YAQUBZADƏ
XQ